

Grzegorz Rdzanek
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
grdzanek@ujk.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-0944-3778>

Aleksandra Kuształ
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
aleksandra.kuształ@ujk.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0003-4530-7690>

Doktrynalne podstawy duńskiego zaangażowania w państwach Zatoki Gwinejskiej

Abstrakt: Celem niniejszego artykułu jest dokonanie analizy doktrynalnych przesłanek zaangażowania Danii w bezpieczeństwo regionu Zatoki Gwinejskiej w Afryce Zachodniej. Przedmiotem rozważań zawartych w artykule są przede wszystkim strategiczne cele wojskowego wsparcia Danii udzielanego wybranym państwom tego regionu. Biorąc pod uwagę potencjał wojskowy Królestwa Danii oraz możliwości projekcji siły wojskowej poza granice Europy, aktywne wojskowe zaangażowanie Danii w Afryce Zachodniej uznać należy za wyjątkowy rodzaj międzynarodowego wykorzystania sił zbrojnych w celu realizacji żywotnych interesów państwa, w tym także interesów bezpieczeństwa. Autorzy dążą w artykule do poznania i omówienia formalnych czynników determinujących udział Danii w dwustronnej i wielostronnej współpracy z państwami Zatoki Gwinejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego. Uwaga autorów skupiona została przede wszystkim na najważniejszych duńskich dokumentach, które wyznaczają kierunki i charakter polityki bezpieczeństwa państwa, w tym zakres użycia sił zbrojnych w relacjach ze światem zewnętrznym, od początku drugiej dekady XXI wieku. Autorzy wykorzystują metodę analizy jakościowej źródeł i krytycznej analizy treści, w tym wypadku – duńskich dokumentów strategicznych i doktrynalnych. Celem opracowania jest znalezienie odpowiedzi na pytanie: Jakie przesłanki oraz interesy kształtują koncepcję duńskiego zaangażowania w regionie Zatoki Gwinejskiej?

Słowa kluczowe: Dania, Zatoka Gwinejska, współpraca wojskowa, państwa wrażliwe, piractwo morskie.

Doctrinal Pillars of Danish Engagement in States of the Gulf of Guinea

Abstract: The purpose of this article is to provide an analysis of the doctrinal rationale – doctrinal roots behind Denmark's involvement in the security of the Gulf of Guinea region in West Africa. The subject of the considerations is, above all Denmark's military support's strategic goals to selected countries in the region. Taking into account the military potential of the Kingdom of Denmark and the possibility of projecting military force beyond the borders of Europe, Denmark's active military involvement in West Africa should be considered a unique type of international use of armed forces in order to pursue the vital interests of the state, including security interests. In the article, the authors attempt to learn and discuss the formal factors that influence and motivate Denmark's participation in bilateral and multilateral cooperation with the states of the Gulf of Guinea in the field of international security. The authors' attention is focused primarily on the most important Danish documents that set the directions and nature of the state of Danish security policy, including the scope of the use of armed forces in relations with the outside world, from the beginning of the second decade of the 21st century. The authors use the qualitative analysis of sources and critical content analysis, mainly of Danish doctrine and strategy documents. The aim of the study is to find an answer to the question: What are the premises and interests that shape the foundations of Danish involvement in the Gulf of Guinea?

Keywords: Denmark, Gulf of Guinea, military cooperation, fragile states, maritime piracy.

Wstęp

Region Zatoki Gwinejskiej (ang. *The Gulf of Guinea*) w zachodniej części kontynentu afrykańskiego odgrywa od początku drugiej dekady XXI wieku szczególną rolę w duńskiej polityce bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa militarnego. Czynnikiem w największym stopniu determinującym wyjątkowy status państw Zatoki Gwinejskiej, z punktu widzenia duńskich interesów międzynarodowych, jest czynnik ekonomiczny. Uproszczeniem byłoby stwierdzenie, że bezpośrednie militarne zaangażowanie Danii we współpracę wojskową z wybranymi państwami Afryki Zachodniej (m.in. z Nigerią, Ghaną i Kamerunem) wynika jedynie z potrzeby ochrony interesów duńskich przedsiębiorstw działających w krajach regionu. Dążenie do przeciwdziałania bezpośrednim, aktualnym zagrożeniom dla duńskiej fizycznej obecności w tej części świata bez wątpienia silnie determinuje skalę oraz charakter obecności wojskowej sił zbrojnych Królestwa Danii (duń. *Kongeriget Danmark*) w państwach partnerskich Zatoki. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż konkretne bezpośrednie zagrożenia (zazwyczaj związane z przemocą zbrojną) dla duńskich interesów ekonomicznych w regionie są bezpośrednią konsekwencją występowania w granicach państw Zatoki Gwinejskiej szeregu negatywnych zjawisk i procesów, które czynią je państwami słabymi i niestabilnymi. Wojskowe

zaangażowanie Danii w wybranych państwach obszaru Afryki Zachodniej służy zatem w założeniu jego inicjatorów likwidowaniu źródeł niestabilności oraz nieefektywności w dziedzinie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego (Den Interministerielle Samtaenkingsstyregruppe, 2019, s. 17–18).

Od kilku dekad systematycznie wzrasta znaczenie państw regionu Zatoki Gwinejskiej w światowym systemie wydobycia, produkcji oraz przesyłu ropy naftowej i gazu ziemnego. W rezultacie takiego stanu rzeczy dynamicznie rośnie ruch jednostek morskich na wodach Zatoki oraz konsekwentnie rozbudowywana jest (przede wszystkim z udziałem podmiotów zewnętrznych) sieć platform wiertniczych i infrastruktury przesyłowej (gazociągów, naftociągów). Zatoka Gwinejska jest wyjątkowo dogodnym obszarem dla rozwoju działalności związanej z wydobyciem oraz przerobem surowców energetycznych. Zlokalizowana jest ona bowiem u zachodnich wybrzeży Afryki Równikowej, między przylądkami Palmas w Liberii oraz Lopez w Gabonie, co oznacza, że zapewnia otwarty dostęp do Oceanu Atlantyckiego. W rezultacie jednostki morskie wypływające z portów państw zlokalizowanych wzdłuż wybrzeża Zatoki mają nieograniczony, swobodny dostęp do głównych szlaków morskich Atlantyku. W obrębie regionu Zatoki Gwinejskiej zlokalizowane są następujące państwa: Benin, Gabon, Ghana, Gwinea Równikowa, Kamerun, Liberia, Nigeria, Togo, Wybrzeże Kości Słoniowej oraz archipelag wysp tworzących Demokratyczną Republikę Wysp Świętego Tomasza i Książęcej. Do państw tego regionu zaliczyć także powinniśmy Demokratyczną Republikę Konga. Państwo to ma dostęp do morza poprzez 40-kilometrowy odcinek atlantyckiego wybrzeża w Muanda oraz szerokie na około 9 km ujście rzeki Kongo.

Skala i charakter zagrożeń oraz wyzwania dla bezpieczeństwa regionu i bezpieczeństwa międzynarodowego, które występują w państwach regionu Zatoki Gwinejskiej (a nawet szerzej – Afryki Zachodniej), są przede wszystkim funkcją sytuacji społeczno-ekonomicznej, a także efektywności instytucji politycznych oraz możliwości zarządzania kryzysami i konfliktami przez struktury państwowe (w tym przede wszystkim instytucje bezpieczeństwa oraz system obronny państwa). Od początku drugiej dekady XXI wieku Zatoka Gwinejska należy do akwenów najbardziej na świecie zagrożonych atakami piractwa, rabunku morskiego oraz przypadkami bezprawnych aktów przemocy morskiej. Zjawiska te charakteryzują się przy tym wyjątkową tendencją wzrostową (tylko na wodach terytorialnych Nigerii między rokiem 2017 a 2018 odnotowano wzrost liczby

aktów tego rodzaju z 33 do 48). Byłoby jednak uproszczeniem ograniczenie oceny zagrożeń bezpieczeństwa dla państw regionu oraz ich stabilności ekonomicznej wyłącznie do zjawiska piractwa i rabunku morskiego. W rzeczywistości jest ono bowiem konsekwencją negatywnych procesów politycznych, społecznych, etnicznych, religijnych, które rodzą się i narastają na lądzie, czyli w granicach państw Zatoki.

Największe państwo zlokalizowane w regionie Zatoki Gwinejskiej, czyli Nigeria (ponad 200 mln mieszkańców), od kilku już dekad toczy intensywny konflikt zbrojny z kilkoma podmiotami równocześnie: islamskim, fundamentalistycznym ruchem polityczno-militarnym Boko Haram, zorganizowanymi grupami przestępczymi oraz separatystycznym Ruchem na rzecz Wyzwolenia Delt Nigru. Rządy w Sierra Leone oraz Liberii są strukturalnie słabe i nieefektywne, a w konsekwencji z ograniczonymi sukcesami przeciwdziałają rosnącym wpływom społecznym zorganizowanych grup zbrojnych i gangów. W przypadku Ghany obserwujemy silną polaryzację społeczną oraz wyjątkowo niski poziom legitymizacji dla legalnie wyłonionych władz i kierowanych przez nie ośrodków decyzyjnych czy administracji rządowej.

Postawić można w tym miejscu tezę, że wspólnymi cechami wszystkich podmiotów państwowych w regionie są przede wszystkim: niemożliwa do przewyżnienia słabość polityczna i decyzyjno-wykonawcza centralnych ośrodków władzy, niezdolność rządzących do ochrony granic zewnętrznych, niemożność utrzymania porządku publicznego oraz egzekucji prawa, działalność w granicach państw regionu nielegalnych grup zbrojnych. Szczególnie destrukcyjny wpływ na funkcjonowanie państw i społeczeństw regionu Zatoki Gwinejskiej ma w ostatnich latach znacząca społecznie i politycznie aktywność fundamentalistycznych ruchów islamskich, które rozszerzają swoje wpływy poprzez użycie licznych i wyjątkowo skutecznych (w działalności rebelianckiej, terrorystycznej, taktyce asymetrycznej) formacji zbrojnych milicji.

Dla duńskiej gospodarki – zwłaszcza firm armatorskich i przedsiębiorstw spedycyjnych – region Zatoki Gwinejskiej jest na początku trzeciej dekady XXI wieku miejscem o szczególnym znaczeniu. Ponad 5 procent dochodów duńskich armatorów pochodzi z obsługi przewozów między portami w regionie a światem zewnętrznym. Szczególnie silną pozycję duńscy przewoźnicy morscy zyskali w relacjach z Nigerią, Ghaną oraz Wybrzeżem Kości Słoniowej. Szacuje się, że przewozy realizowane przez duńskich armatorów do i z portów Zatoki

Gwinejskiej przynoszą im roczny dochód w wysokości 9,5 mld koron duńskich (DKK). Największy duński przewoźnik morski, czyli przedsiębiorstwo Maersk, kontroluje aktualnie ponad 40 procent morskiej wymiany handlowej w regionie Zatoki Gwinejskiej. Każdego dnia w jej obrębie przebywa ponad 30 jednostek różnych typów statków kontrolowanych przez duńskich armatorów. Duńskie przedsiębiorstwa spedycyjne dokonały ponadto znacznych inwestycji w kilku portach regionu, między innymi w Lagos (Nigeria), Temie (Ghana) oraz Abidżanie (Wybrzeże Kości Słoniowej).

Państwa wrażliwe a duńskie globalne interesy bezpieczeństwa

Większość państw Afryki Zachodniej zaliczyć możemy do grona państw niestabilnych (politycznie, organizacyjne) oraz nieefektywnych (słabych) pod względem ochrony narodowych interesów bezpieczeństwa i zdolności władz publicznych w zakresie egzekucji obowiązujących norm prawnych. Podmioty oficjalnie nazywane „państwami wrażliwymi” (ang. *fragile states*), czy też określane mianem „niestabilnych”, postrzegane są przez władze Królestwa Danii jako jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla pozycji Danii w stosunkach międzynarodowych oraz dla bezpieczeństwa żywotnych interesów państwa w systemie globalnym. Państwa takie uznawane są za kluczowy czynnik destrukcyjny dla prawidłowego funkcjonowania międzynarodowego systemu bezpieczeństwa. Jedną z najbardziej widocznych cech charakteryzujących państwa wrażliwe – niestabilne jest, z duńskiej perspektywy, wysokie prawdopodobieństwo wybuchu konfliktu zbrojnego w obrębie ich granic. Konfliktu, który ze względu na przyczyny, czynniki sprawcze, uczestników, odznaczać się będzie wysokim prawdopodobieństwem umiędzynarodowienia, czyli rozprzestrzenienia się przemocy zbrojnej i walk na państwa bliższej i dalszej zagranicy (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2018a, s. 6–13).

O tym, że pewne państwa należy włączyć do grupy „wrażliwych”, decydować powinny, zdaniem przedstawicieli duńskich instytucji rządowych, konkretne przesłanki. Tym, co czyni państwa „wrażliwymi”, jest m.in. fakt, że funkcjonujące w obrębie jego granic grupy społeczne, aspirujące równocześnie do sprawowania władzy oraz tworzenia norm prawnych i kontrolowania całości terytorium, nie są zdolne do budowania trwałych organizacyjnie i akceptowanych na gruncie społecznym i politycznym (np. przez najważniejsze grupy etniczne, wspólnoty religijne, klany, plemiona) struktur władzy. Ten brak legitymizacji powoduje, że instytucje władzy

oraz struktury administracji są słabe, a w rezultacie wykazują skłonność do dezintegracji i w ostateczności łatwo ulegają całkowitemu rozpadowi. Demontaż struktur władzy oraz zanik instytucji państwowych (administracji, służb porządku publicznego, organów sądowiczych, sił wojskowych) prowadzi do pojawienia się podmiotów niepaństwowych, takich jak np.: ruchy religijne, ugrupowania plemienne lub klanowe, ugrupowania polityczno-zbrojne (skupione wokół charyzmatycznych przywódców nazywanych *Warlords*), które skutecznie wypełniają istniejącą próżnię władzy i próżnię bezpieczeństwa. Zazwyczaj żaden podmiot niepaństwowy rywalizujący o władzę nie dysponuje dostatecznym potencjałem, aby zbrojnie pokonać konkurentów i opanować całość terytorium upadającego państwa. Władza zostaje rozproszona pomiędzy znaczną liczbę konkurujących ośrodków. Co więcej, przemoc zbrojna zwalczających się ruchów i ugrupowań kieruje się najczęściej przeciw ludności cywilnej. Walczące strony przystępują do czystek etnicznych, masowych mordów oraz stałego naruszania podstawowych praw człowieka (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2010, s. 2–3).

Należy zatem, odnosząc się do duńskiej percepcji państw wrażliwych – niestabilnych, postawić tezę, że wspólną cechą wszystkich takich państw (niezależnie od źródeł ich destabilizacji) jest niezdolność rządzących do wykonywania przypisanej im prawnie władzy (w tym realizacji decyzji politycznych) oraz niemożność wprowadzania i egzekwowania stanowionego prawa na całym terytorium państwowym. Teoretycznie prawomocna władza nie jest zdolna do kształtowania zachowań i postaw mieszkańców takiego państwa. Realne wpływy w społeczeństwie zyskują natomiast różnego rodzaju grupy rebelianckie, organizacje terrorystyczne, ruchy religijne czy też ruchy polityczno-zbrojne. Kiedy rządzący próbują przeciwdziałać aktywności lub wpływom niepaństwowych ugrupowań politycznych i militarnych, dochodzi wówczas do intensyfikacji i eskalacji strac zbrojnych pomiędzy siłami rządowymi oraz wrogimi im grupami czy ruchami. Trwający wewnętrzny konflikt zbrojny staje się coraz bardziej wyniszczający dla społeczeństwa i gospodarki, a przemoc ogarnia całość terytorium.

Państwo duńskie było jednym z pierwszych wśród członków Unii Europejskiej oraz Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), które wypracowało kompleksową doktrynę oddziaływania na państwa wrażliwe i niestabilne. W 2010 roku Ministerstwo Spraw Zagranicznych Królestwa Danii (ang. *Ministry of Foreign Affairs*, duń. *Udenrigsministeriet*) przedłożyło obowiązujące do czasów

współczesnych założenia rządowej polityki aktywnego zaangażowania w formie pomocy rozwojowej oraz wsparcia procesów stabilizacyjnych w państwach uznawanych za wrażliwe – niestabilne. Opublikowane one zostały w dokumencie zatytułowanym: *Peace and Stabilisation. Denmark's Policy towards Fragile States. 2010–2015* (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2010). Przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych zdefiniowali w nim katalog podstawowych zasad, które stanowią punkt wyjścia duńskiej polityki o charakterze prewencyjnym, stabilizacyjnym bądź antykrzysowym w relacjach z państwami wrażliwymi, wymagającymi kompleksowej pomocy oraz różnorodnego wsparcia (także w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego).

W obrębie polityki oddziaływania na państwa wrażliwe i niestabilne przedstawiciele Danii zdefiniowali pięć priorytetowych obszarów aktywności, o znaczeniu fundamentalnym z punktu widzenia efektywności wpływu na bieg zdarzeń czy procesów. Ujęto je w następujących kategoriach celów strategicznych:

1. Stabilizacja i bezpieczeństwo.
2. Poprawa warunków życia i możliwości ekonomicznych.
3. Dobre rządzenie (ang. *good governance*) oraz ochrona praw człowieka.
4. Zapobieganie konfliktom.
5. Regionalne zarządzanie konfliktami (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2010, s. 13).

Doprowadzenie do sytuacji, w której państwo pogrążone w konflikcie wewnętrznym lub dotknięte przemocą zbrojną poniżej progu konfliktu, czyli państwo słabe lub już upadłe, mogłoby zbliżyć się do stanu, który można określić mianem stabilności, wymaga zawsze wykorzystania możliwie bogatego, wzajemnie wzmacniającego i uzupełniającego się, spektrum form zaangażowania oraz instrumentów oddziaływania. Władze duńskie za filar koncepcji działań pomocowych przyjęły zatem założenie, że Królestwo Danii powinno sięgać po takie metody działania i takie narzędzia wpływu, które w danej sytuacji (w obliczu konkretnych uwarunkowań i zagrożeń) zagwarantują osiągnięcie najbardziej wymiernych i znaczących efektów.

Zdefiniowanie przez duńskich strategów pięciu priorytetowych obszarów nie oznacza, że Dania powinna w danym momencie historycznym (w obliczu konkretnej sytuacji kryzysowej w obrębie systemu bezpieczeństwa międzynarodowego) angażować się nie jako automatycznie w działania stabilizacyjne, w każdym wypadku zaistnienia zagrożenia dla bezpieczeństwa regionalnego lub międzynarodowego

i jednocześnie na wszystkich pięciu płaszczyznach oddziaływania. Wręcz przeciwnie, państwo duńskie powinno dokonywać selekcji punktu zaangażowania oraz precyzyjnego wyboru wykorzystywanych metod i środków działania. Chodzi bowiem o to, aby zainicjowane działania w ramach duńskiej aktywnej polityki wsparcia (np. pomocy w sferze bezpieczeństwa) okazały się skuteczne i w możliwie największym zakresie wpływały na rozwój sytuacji oraz przyczyniały do przeciwdziałania zagrożeniom lub wzmocnienia stanu bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa – odbiorcy pomocy. Władze duńskie stoją przy tym na stanowisku, że każda sytuacja wymagająca zaangażowania w formie pomocy wojskowej, obecności sił stabilizacyjnych czy operacji reagowania kryzysowego, jest pod wieloma względami wyjątkowa i niepowtarzalna. Nawet w przypadku prób oddziaływania na procesy kształtowania bezpieczeństwa w państwach tego samego regionu (w obrębie Rogu Afryki czy Afryki Wschodniej lub Afryki Zachodniej) duńskie państwo musi być przygotowane na konfrontację z odmiennymi interesami, oczekiwaniami, potrzebami poszczególnych partnerów. Dlatego tak ważna z duńskiej perspektywy jest zdolność do prawidłowego wyboru płaszczyzny oddziaływania oraz gotowość do zastosowania w jej obrębie szerokiej palety odpowiednio dobranych środków i metod działania.

Analizując założenia koncepcyjne duńskiej polityki pomocy dla państw wrażliwych i niestabilnych, odnoszące się do sfery pomocy militarnej, warto zwrócić uwagę na dwa najważniejsze z przedstawionych wcześniej priorytetowych obszarów aktywności Królestwa Danii służących ich bezpieczeństwu. Chodzi tutaj o stabilizację i bezpieczeństwo oraz zapobieganie konfliktom (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2010, s. 13–18).

1. Stabilizacja i bezpieczeństwo. Od początku XXI wieku duńskie władze niezmiennie podtrzymują wolę i gotowość do wykorzystywania instrumentów wojskowych oraz aktywnej projekcji siły w wymiarze międzynarodowym w celu wymuszania pokoju (ang. *peace enforcement*), wspierania pokoju (ang. *peace support*) oraz stabilizowania sytuacji w warunkach niestabilnych państw zagrożonych zbrojnym konfliktem wewnętrznym. W świetle duńskiej koncepcji użycia wojska poza granicami Królestwa stabilizacja poprzez zastosowanie instrumentów wojskowych oraz dostarczanie bezpieczeństwa poprzez projekcję siły militarnej mogą i powinny być traktowane w kategoriach podstawowych sposobów kształtowania środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego oraz

zapewniania pożądanego stanu bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych. Władze duńskie stoją przy tym na stanowisku, że dyslokacji w granicach państwa-gospodarza sił stabilizacyjnych, czy też pomocowych formacji wojskowych, towarzyszyć powinny podejmowane równoległe działania o innym charakterze. Zaliczyć do nich należy wysiłki na rzecz: zorganizowania formacji porządku publicznego (w tym przede wszystkim policji), uzyskania zdolności ochrony granic poprzez formacje straży granicznej (także morskich formacji ochrony wybrzeża), osiągnięcia określonego poziomu zdolności operacyjnych oraz możliwości bojowych przez kluczowe formacje poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, zorganizowanie infrastruktury więziennictwa oraz przygotowanie personelu służby więziennej. Celem strategicznym każdej obecności wojskowej w obrębie systemu obronnego słabego i niestabilnego państwa partnerskiego jest doprowadzenie do sytuacji, w której uzyska ono zdolność do samodzielnej ochrony żywotnych interesów bezpieczeństwa, a także będzie zdolne samodzielnie realizować swoje funkcje w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego. Państwo przyjmujące duńską pomoc powinno docelowo wypracować rozwiązania doktrynalne, mechanizmy, struktury oraz powinno pozyskać siły i środki stwarzające optymalne warunki do przejęcia samodzielnej odpowiedzialności za przeciwdziałanie wszelkim zagrożeniom i zwalczanie ich, a tym samym – niezależne, autonomiczne zarządzanie problemami bezpieczeństwa. Działania na rzecz wyposażenia państw partnerskich w samodzielne zdolności i autonomiczny potencjał do ochrony i obrony ich żywotnych interesów bezpieczeństwa (w tym bezpieczeństwa militarnego) oraz działania na rzecz zbudowania zintegrowanego, kompletnego, funkcjonalnego systemu egzekucji norm prawnych i ochrony porządku publicznego traktowane są przez duńskie władze jako najważniejsze elementy w strategii wzmocnienia ich pozycji w konfrontacji z licznymi podmiotami niepaństwowymi, ruchami polityczno-militarnymi czy też wspólnotami religijnymi, korzystającymi w swej działalności z przemocy zbrojnej. Szczególnie ważne jest w tym kontekście przyczynianie się do wzmocnienia potencjału bojowego oraz zdolności wojskowych sił zbrojnych państw walczących z wrogimi im ugrupowaniami o znaczącym potencjale dezintegrującym i destabilizującym.

2. Zapobieganie konfliktom. Zarówno w drugiej dekadzie, jak i u progu trzeciej dekady XXI wieku duńskie władze przywiązują szczególną wagę do działań o charakterze prewencyjnym. Uznają bowiem, że najważniejszym sposobem kształtowania międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa oraz optymalizacji reguł jego funkcjonowania jest niedopuszczanie do rozwoju aktywności podmiotów destabilizujących to środowisko oraz niedopuszczanie do przeradzania się kryzysów o charakterze polityczno-społecznym w konflikty zbrojne. Wielką wagę na poziomie doktrynalnym oraz praktycznym administracja rządowa Danii (szczególnie jej służby dyplomatyczne oraz sektor obronny) przywiązuje do inicjowania oraz wspierania w wybranych państwach i wybranych regionach autonomicznych oraz kooperacyjnych systemów służących zapobieganiu konfliktom oraz przeciwdziałaniu współczesnym zagrożeniom dla bezpieczeństwa państwowego i regionalnego, innym niż wojenne i poniżej progu wojny (tj. asymetrycznym, hybrydowym, terrorystycznym, związanym z działalnością radykalnych ruchów religijnych).

We wrześniu 2013 roku duński rząd (duń. *Regeringen*) ogłosił publicznie kolejną doktrynę aktywnej polityki wobec państw wrażliwych, słabych oraz ogarniętych wewnętrznym konfliktem zbrojnym. Została ona przedstawiona na kartach dokumentu *Denmark's Integrated Stabilisation Engagement in Fragile and Conflict - Affected Areas of the World*. Co warte podkreślenia, została ona opracowana jako wspólna inicjatywa trzech resortów: Ministerstwa Spraw Zagranicznych (ang. *Ministry of Foreign Affairs*, duń. *Udenrigsministeriet*), Ministerstwa Obrony (ang. *Ministry of Defence*, duń. *Forsvarsministeriet*) oraz Ministerstwa Sprawiedliwości (ang. *Ministry of Justice*, duń. *Justitsministeriet*). W pracach nad dokumentem uczestniczyli również przedstawiciele Kancelarii Premiera (ang. *Prime Minister's Office*, duń. *Statsministeriet*).

Punktem wyjścia duńskiej doktryny aktywnego oddziaływania na państwa i regiony niestabilne z 2013 roku jest teza, że zarówno w wymiarze przedsięwzięć narodowych, jak i przedsięwzięć wielostronnych, wysiłki i działania na rzecz zapobiegania konfliktom regionalnym, wymuszania przerwania działań zbrojnych czy zwalczania zagrożeń asymetrycznych – hybrydowych, zaliczyć należy do bardzo specyficznych i skomplikowanych sposobów kształtowania przez państwa bezpieczeństwa międzynarodowego oraz wpływania na utrzymanie międzynarodowego porządku prawnego. Przedsięwzięcia z obszaru zarządzania

kryzysowego oraz przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się i pogłębianiu procesów niekorzystnych dla stanu bezpieczeństwa międzynarodowego realizowane są w przeważającej mierze poprzez zastosowanie instrumentów przypisanych do katalogu środków polityki zagranicznej (przede wszystkim dyplomatycznych) oraz polityki bezpieczeństwa militarnego. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na fakt, iż żadne przedsięwzięcie antykryzysowe czy stabilizacyjne nie ma najmniejszych szans powodzenia, jeśli instrumentom oddziaływania wojskowego nie będą towarzyszyły narzędzia z zakresu pomocy rozwojowej, pomocy humanitarnej czy wreszcie programy integracji władzy, odbudowy struktur państwa i uzyskania przez nie zdolności do wypełniania podstawowych zadań na rzecz wszystkich grup społecznych, współtworzących państwo.

W dokumencie przyjętym w 2013 roku znalazły się dwie ważne rekomendacje, dotyczące celów oraz sposobów użycia duńskich sił zbrojnych w relacjach (w tym obejmujących pomoc wojskową) z pozaeuropejskimi państwami partnerskimi. Zostały one ujęte w ramach następujących obszarów zadań:

1. Zapobieganie zagrożeniom – ochrona bezpieczeństwa poprzez prewencję (ang. *preventive security*). Władze Danii uznały, że najbardziej wymierne i znaczące (pod względem głębi i zakresu) rezultaty wysiłków na rzecz bezpieczeństwa państw wrażliwych czy upadających uzyskuje się poprzez oddziaływanie na negatywne procesy i zjawiska w początkowej fazie kryzysu czy konfliktu zbrojnego w takich państwach, czyli poprzez działania o charakterze prewencyjnym. Należy z odpowiednim wyprzedzeniem przystąpić do zarządzania procesami wywołującymi kryzys bądź konflikt. Na tyle wcześnie, aby kryzys bądź konflikt społeczno-polityczny nie przerodził się w konflikt zbrojny, a wrogość między zwaśnionymi grupami społecznymi nie przybrała formy wzajemnej przemocy zbrojnej. Pozaeuropejskie państwo partnerskie, które w początkowej fazie współpracy wojskowej z Danią jest odbiorcą pomocy wojskowej, w perspektywie wieloletniej powinno stać się samodzielne, jeśli chodzi o ochronę podstawowych wartości bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego oraz przeciwdziałanie wszelkich zagrożeniom o militarnym i niemilitarnym charakterze. Realizując konkretne programy pomocy wojskowej (np. w państwach Afryki Zachodniej), państwo duńskie dąży do łączenia przedsięwzięć podejmowanych na płaszczyźnie militarnej

(w obrębie systemu obronnego państwa będącego beneficjentem duńskiego wsparcia) z przedsięwzięciami podejmowanymi na innych płaszczyznach jego systemu bezpieczeństwa. Należą do nich m.in. tworzenie mechanizmów i struktur wymiaru sprawiedliwości, organizowanie sił policyjnych, rozwijanie formacji straży ochrony wybrzeża oraz służb ochrony granic i służb celnych.

2. Użycie siły militarnej oraz budowa zdolności i zasobów wojskowych (ang. *military capabilities*). Pośród aktywności wojskowych innych niż wojenne (ang. *military operations other than war*) szczególne miejsce w duńskiej doktrynie aktywnego zaangażowania w państwach wrażliwych zajmuje współdziałanie w budowie ich zdolności bojowych, możliwości operacyjnych oraz potencjału sprzętowego. Widziane z duńskiej perspektywy takie uczestnictwo sił zbrojnych Królestwa Danii (duń. *Forsvaret*) w wysiłkach innych państw, realizowane w formule dwustronnej lub wielostronnej, w średnim i długim horyzoncie czasowym daje wiele pozytywnych efektów. Przyczynia się m.in. do pozyskania przez beneficjentów pomocy odpowiednich zasobów militarnych, rozwinięcia określonych zdolności operacyjnych ich sił zbrojnych, zorganizowania w odpowiedni sposób struktur systemu obronnego oraz stworzenia potrzebnych komponentów systemów reagowania kryzysowego. Państwa wcześniej słabe i nieefektywne w zakresie wykonywania podstawowych funkcji ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego w wyniku bezpośredniej duńskiej pomocy wojskowej zyskać powinny szereg istotnych zdolności. Wymienić wśród nich należy: zdolność odstraszenia potencjalnych agresorów, zwalczania zagrożeń na wstępnym etapie ich rozwoju i przeciwdziałania wszelkim przejawom i próbom naruszania podstaw ich suwerenności, integralności terytorialnej oraz praworządności. Zaznaczyć także należy, że w koncepcji aktywnego użycia sił zbrojnych Danii w obrębie zamorskiego teatru operacyjnego założono, iż decydując się na zorganizowanie w niestabilnym państwie misji szkoleniowej lub wykonującej zadania z zakresu organizacji oddziałów, czy pododdziałów określonych rodzajów wojsk, uwzględnić trzeba wysokie prawdopodobieństwo zmiany charakteru misji. Niekorzystny rozwój wypadków w obrębie środowiska bezpieczeństwa państwa – odbiorcy pomocy prowadzić może do konieczności włączenia dyslokowanych

tam sił i środków w ramy wielonarodowych antykrzysowych operacji połączonych wspierających pokój (ang. *peace support*) lub wymuszających pokój (ang. *peace enforcement*). Co więcej, dopuszcza się w myśl duńskiej doktryny zaangażowania stabilizacyjnego możliwość użycia formacji wojskowych dyslokowanych w rejonie konfliktu lub występowania poważnych zagrożeń w działaniach bojowych o wysokim stopniu intensywności walk, jeśli włączenie ich do starć zbrojnych przyczynia się do zakończenia konfliktu zbrojnego lub likwiduje sytuację kryzysową (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2013, s. 14–21).

W przypadku wykorzystania sił zbrojnych jako jednego z instrumentów oddziaływania duńska doktryna przewiduje, że użycie formacji wojskowych musi zostać podporządkowane kilku fundamentalnym regułom. Jedną z nich jest wymóg koncentracji zaangażowania wojskowego w wybranych regionach (ang. *regional focus*). Przyjęto, że nadrzędną przesłanką pomocy wojskowej powinna być prognoza efektywności w realizacji zakładanych celów. Preferowane jest zatem podejście regionalne. Polega ono na zidentyfikowaniu tych państw i tych regionów, w przypadku których obecność duńskich sił zbrojnych i ich pomoc w postaci różnorodnych programów kooperacyjnych przyczyni się do wymiernej, realnej poprawy funkcjonowania systemu bezpieczeństwa państwowego, w tym systemu obronnego państwa odbiorcy pomocy.

W obrębie doktryny ogłoszonej w 2013 roku, sformułowana została lista rekomendacji dotyczących tego, jakimi cechami w kolejnych latach powinna się odznaczać duńska globalna aktywność stabilizacyjna i kooperacyjna w dziedzinie bezpieczeństwa – także z wykorzystaniem instrumentów wojskowych. Opisano je w następujący sposób:

1. Dania powinna skupić się na tych państwach i regionach, w których obrębie koncentrują się konkretne, specyficzne duńskie interesy (dyplomatyczne, bezpieczeństwa, ekonomiczne).
2. Dania powinna uczestniczyć w rozwoju i modernizacji systemów bezpieczeństwa (systemów obronnych) przede wszystkim w tych państwach, w przypadku których duńskie wsparcie może realnie przyczynić się do rozwoju zdolności operacyjnych oraz rozbudowy struktur i instytucji bezpieczeństwa państwowego.
3. Dania – poprzez swoje działania – powinna dążyć do przejmowania przewodnictwa lub czołowej roli w ramach międzynarodowych działań

prewencyjnych, stabilizacyjnych czy odbudowy instytucji państwowych, we wszystkich tych miejscach na świecie, gdzie duńska obecność w roli lidera służyć będzie ochronie bądź wzmocnieniu szans realizacji konkretnych interesów państwa duńskiego oraz duńskiej gospodarki.

4. Dania – poprzez swoje działania – powinna przyczynić się do inicjowania, a następnie rozwijania, regionalnych kooperacyjnych mechanizmów oraz wielostronnych instytucji (także organizacji polityczno-wojskowych czy wielonarodowych sił reagowania) bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa militarnego.
5. Dania powinna rozwijać własne, unikalne rozwiązania operacyjne w zakresie zarządzania kryzysowego w wymiarze międzynarodowym oraz międzynarodowej pomocy wojskowej.
6. Dania powinna konsekwentnie doskonalić zdolności sił zbrojnych w zakresie współpracy z zamorskimi, pozaeuropejskimi partnerami (przede wszystkim w Afryce) oraz rozwijać mechanizmy i procedury dostarczania państwom partnerskim pomocy wojskowej w różnych formach.
7. Dania powinna dążyć do przejmowania czołowej, kierowniczej roli politycznej w odniesieniu do wysiłków organizacji międzynarodowych na rzecz bezpieczeństwa międzynarodowego, ładu globalnego oraz uniwersalnego porządku prawnego.
8. Dania powinna – niezależnie od inicjowania konkretnych przedsięwzięć współpracy wojskowej (czy szerzej w zakresie bezpieczeństwa) z pozaeuropejskimi państwami – rozwijać wielostronne, możliwie pogłębione relacje polityczne z władzami państw o istotnym znaczeniu dla duńskiej pozycji międzynarodowej oraz dla możliwości realizacji duńskich interesów w wymiarze globalnym (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2013, s. 30–41).

Doktryna aktywnego wykorzystania instrumentów militarnych

Istotnym dokumentem wyznaczającym normatywne – koncepcyjne podstawy rozwoju przez duńskie siły zbrojne wielostronnej, często pogłębionej współpracy, z systemami obronnymi wybranych państw pozaeuropejskich jest raport Komisji Obrony (ang. *Defence Commission*, duń. *Forsvarskommissionen*). Zaznaczyć w tym miejscu należy, że Komisje Obrony Królestwa Danii (ang. *Danish Defence*

Commission lub *Defence Commission*) powoływane są jedynie w przypadku, kiedy rządząca większość parlamentarna zamierza dokonać dogłębnego przeglądu założeń i celów realizowanej polityki obronnej, a następnie zaproponować nowe kierunki transformacji i rozwoju sił zbrojnych oraz koncepcję ewolucji wzmiankowanej polityki. Rezultatem prac Komisji Obrony ustanowionej w 2008 roku stał się raport zatytułowany: *Danish Defence Global Engagement. Report by the Danish Defence Commission 2008*, który publicznie przedstawiono w 2009 roku (tytuł duński: *Dansk forsvar. Globalt engagement. Beretning fra Forsvarskommissionen af 2008*). Dokument ten ma bez wątpienia przełomowe znaczenie dla duńskiej aktywności wojskowej podejmowanej w drugiej dekadzie i u progu trzeciej dekady XXI wieku. Zalecenia przedstawione na jego kartach doprowadziły do uczynienia z sił zbrojnych Królestwa Danii (duń. *Forsvaret*) ważnego instrumentu oddziaływania na charakter oraz dynamikę procesów bezpieczeństwa w tych regionach świata, które uznane zostały za kluczowe dla duńskiej pozycji międzynarodowej. Co więcej, po raz pierwszy w sposób tak bezpośredni i jednoznaczny przedstawiciele państwa duńskiego, odpowiedzialni za planowanie form i sposobów wykorzystania sił zbrojnych w celu współtworzenia optymalnych warunków do realizacji duńskich interesów w relacjach z pozaeuropejskimi podmiotami państwowymi, zadeklarowali, że inicjowanie współpracy polityczno-wojskowej z wybranymi państwami, zlokalizowanymi w newralgicznych geostrategicznie miejscach – z punktu widzenia funkcjonowania globalnego systemu bezpieczeństwa – w kolejnych dekadach powinno być traktowane jako jedna z podstawowych funkcji sił zbrojnych Królestwa Danii w sferze międzynarodowej. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ustalenia oraz wytyczne zapisane w *Danish Defence Global Engagement. Report by the Danish Defence Commission 2008* obowiązują do początku trzeciej dekady XXI wieku.

Autorzy raportu wskazali oraz nazwali trzy rodzaje strategicznych funkcji duńskich sił zbrojnych. Są to w kolejności:

1. *Armed conflict*, czyli udział w działaniach zbrojnych o charakterze konfliktu zbrojnego, zarówno w przypadku klasycznego konfliktu wojennego, jak i w sytuacji konfliktu poniżej progu wojny.
2. *Stabilisation tasks*, czyli udział w działaniach o charakterze stabilizacyjnym.
3. *International policing*, czyli udział w działaniach o statusie policyjnym, mających charakter nadzoru, monitorowania, ochrony przestrzeni morskiej, powietrznej lub granic lądowych (Ministry of Defence of Denmark, 2009, s. 11).

Każda decyzja o użyciu formacji wojskowych w granicach zamorskiego teatru działań operacyjnych (niezależnie od charakteru interwencji czy operacji) skutkuje koniecznością ustanowienia i rozwijania w możliwie szerokim zakresie współpracy wojskowej z udziałem miejscowych legalnych sił wojskowych oraz lokalnych służb i jednostek bezpieczeństwa wewnętrznego – porządku publicznego. Nie ulega wątpliwości, że o stopniu skuteczności zewnętrznego zaangażowania w obcym środowisku bezpieczeństwa oraz o osiągniętej skali oddziaływania na funkcjonowanie obcego systemu bezpieczeństwa państwowego przesądza to, w jakim zakresie uda się włączyć w realizację wysiłków stabilizacyjnych najważniejsze siły i podmioty bezpieczeństwa funkcjonujące w granicach państwa, które jest obiektem interwencji lub odbiorcą pomocy. Zaplanowana strategia kształtowania stanu bezpieczeństwa i systemu obronnego w państwie partnerskim przynieść może pozytywne rezultaty tylko wówczas, kiedy wykorzystywane w toku jej realizacji instrumenty i metody działania zostaną harmonijnie skoordynowane z przedsięwzięciami podejmowanymi w tym samym czasie przez poszczególne komponenty (siły zbrojne, agencje, ministerstwa) systemu bezpieczeństwa tego państwa.

W następstwie konsekwentnego wdrażania duńskiej doktryny wszechstronnego zaangażowania na rzecz państw wrażliwych, słabych i niestabilnych okazało się, że samo uczestnictwo w operacjach stabilizacyjnych NATO oraz współdziałanie z wojskami sojuszniczymi w ramach realizacji różnorodnych zadań na rzecz bezpieczeństwa państw zlokalizowanych w strefach dyslokacji nie wystarcza dla skutecznego, pełnego osiągnięcia celów przypisanych do tej doktryny. Niezbędne stało się zatem równoczesne, wobec udziału w operacjach NATO, organizowanie dwustronnej i wielostronnej współpracy wojskowej z wybranymi państwami pozaeuropejskimi, zwłaszcza tymi, które ulokowane są w regionach o szczególnym znaczeniu geopolitycznym w kontekście międzynarodowego ładu politycznego oraz funkcjonowania globalnego systemu bezpieczeństwa. Co warto podkreślić, władze Danii uznają, że każdy przypadek międzynarodowego działania (z wykorzystaniem struktur Organizacji Narodów Zjednoczonych lub NATO) zmierzającego do zapobiegania przemocy zbrojnej, utrzymania pokoju bądź wymuszania pokoju, jest naturalną i oczywistą płaszczyzną inicjowania samodzielnej, czysto duńskiej, aktywności militarnej w formie pomocy wojskowej lub współpracy wojskowej o różnym charakterze (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2017).

Jak to zostało sformułowane już w 2008 roku, optymalnymi płaszczyznami dla organizowania, a następnie prowadzenia dwustronnej i wielostronnej współpracy wojskowej z nieeuropejskimi państwami o kluczowym znaczeniu dla duńskiego bezpieczeństwa oraz możliwości realizacji duńskich interesów w wymiarze globalnym są:

- po pierwsze, przedsięwzięcia kooperacyjne w sferze obronnej oraz współdziałanie wojskowe zapoczątkowane i prowadzone w wyniku międzyrządowych relacji dwustronnych oraz wielostronnych w przypadku współpracy regionalnej. Ich celem jest przede wszystkim rozwój potencjału bojowego oraz zdolności operacyjnych sił zbrojnych państw partnerskich oraz budowa struktur i mechanizmów systemu bezpieczeństwa państwa (w tym podsystemu obronnego).
- po drugie, przedsięwzięcia kooperacyjne w sferze obronnej oraz współdziałanie wojskowe zapoczątkowane i prowadzone jako uzupełnienie zaangażowania duńskiego kontyngentu wojsk stabilizacyjnych, bądź reagowania kryzysowego w granicach danego państwa lub regionu. Ich celem jest bezpośrednia pomoc lokalnym formacjom wojskowym w zakresie wykonywania podstawowych funkcji sił zbrojnych, w tym udzielenie wsparcia przyczyniającego się do odpowiedniego współuczestnictwa tych formacji w prowadzonych przez połączone siły międzynarodowe działaniach wymuszania i utrzymania bezpieczeństwa lub pokoju (Ministry of Defence of Denmark, 2004, s. 6–12).

Przyjęto równocześnie, że duńskie zaangażowanie wojskowe na rzecz sił zbrojnych państw partnerskich przybierać może następujące formy (*Internationale Operationer i Fokus*, 2006):

1. *Assist* – asystowanie / pomoc

Polega na dostarczaniu wszelkiego niezbędnego wsparcia (w zakresie: sprzętowym, rozwoju taktyki, rozwijania doktryn, organizacyjnym) państwu partnerskiemu w celu osiągnięcia przez jego siły zbrojne możliwie precyzyjnie zdefiniowanego potencjału, czy możliwie precyzyjnie określonych możliwości bojowych i operacyjnych.

2. *Advice* – doradztwo

Realizowane jest poprzez transfer wiedzy, doświadczeń oraz określonych rozwiązań czy procedur, zabezpieczanie prawidłowości realizacji przez siły zbrojne państwa partnerskiego określonych programów modernizacji, czy też

zapewnianie właściwego funkcjonowania procesów planowania i kierowania operacjami.

3. *Mentor* – kształtowanie / kierowanie

Oznacza przejęcie w możliwie szerokim zakresie odpowiedzialności za kierunki modernizacji partnerskich sił zbrojnych, czy też prawidłowe funkcjonowanie ośrodków dowódczo-sztabowych w dziedzinie planowania operacji oraz kierowania nimi.

4. *Train* – szkolenie

Znajduje odzwierciedlenie w działaniach na rzecz zapewnienia technicznego, organizacyjnego i koncepcyjnego wsparcia dla wszelkich programów szkoleniowych, treningowych oraz ćwiczeń, realizowanych w obrębie struktur wojskowych państwa partnerskiego.

Duńska strategia zwalczania piractwa morskiego w Afryce Zachodniej – w regionie Zatoki Gwinejskiej

Ważnym uzupełnieniem analizowanych założeń doktrynalnych Królestwa Danii, które określają ramy normatywne dla aktywnego wykorzystania sił zbrojnych w obrębie różnorodnych przedsięwzięć kooperacyjnych z państwami pozaeuropejskimi, są także dwie ostatnie (chronologicznie) strategie zwalczania przestępczości na morzu, rabunku oraz piractwa morskiego. Zostały one ujęte w następujących dokumentach: *Strategy for the Danish Measures against Piracy and Armed Robbery at Sea 2015–2018* oraz *Priority Paper for the Danish Efforts to Combat Piracy and other Types of Maritime Crime 2019–2022*.

Współpraca duńskich sił zbrojnych z sektorami obronnymi państw afrykańskich zagrożonych piractwem morskim oraz przestępczością na morzu może być realizowana z wykorzystaniem szerokiej palety przedsięwzięć celowych, które zbiorczo określić powinniśmy mianem: *Regional Capacity Development* lub *Building of Maritime Security Capabilities* (*Strategy for the Danish Measures against Piracy and Armed Robbery at Sea 2015–2018*, 2015; *Priority Paper for the Danish Efforts to Combat Piracy and other Types of Maritime Crime 2019–2022*, 2018). Wśród nich największe znaczenie dla afrykańskich państw partnerskich mają takie programy kooperacyjne, jak:

1. Inicjowanie i organizowanie szkoleń oraz treningów dla personelu cywilnego i wojskowego sił morskich oraz formacji straży wybrzeża (straży ochrony wybrzeża) państw regionu Rogu Afryki oraz Afryki Zachodniej

(w tym Zatoki Gwinejskiej) w celu rozwijania w wieloletniej perspektywie czasowej precyzyjnie zdefiniowanych kompetencji dowódczych, kierowniczych, taktycznych i operacyjnych w obrębie najważniejszych komponentów ich struktur obronnych.

2. Promowanie i wspieranie działań służących budowie regionalnych (możliwie trwale zintegrowanych i kompatybilnych funkcjonalnie) wielonarodowych struktur oraz mechanizmów ochrony bezpieczeństwa morskiego.
3. Pomoc we wzmacnianiu potencjału w dziedzinie: kompetencji, wyposażenia, wyszkolenia, doktryny, możliwości operacyjnych, siły bojowej, formacji morskich (wojskowych i cywilnych) państw uczestniczących w walce z piractwem na wodach Afryki Zachodniej oraz Afryki Wschodniej (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2018b, s. 5–6).

Autorzy obu dokumentów rangi strategicznej, dotyczących zwalczania piractwa morskiego (obowiązujących w latach 2015–2018 oraz 2019–2022) jednoznacznie zobowiązywali siły zbrojne, aby zapewniły krajowemu sektorowi przewozów morskich, czyli branży armatorów działających w skali międzynarodowej, optymalne warunki do realizacji globalnego transportu morskiego oraz innych związanych z nim form aktywności gospodarczej. Uznaje się, że wszędzie tam, gdzie koncertują się duńskie interesy morskie, zadaniem państwa oraz podległych mu sił zbrojnych są gwarantowanie możliwie wysokiego poziomu bezpieczeństwa oraz prewencyjne przeciwdziałanie potencjalnym zagrożeniom. Jeżeli one już wystąpią, wówczas skuteczne wykonywanie zadań i przedsięwzięć służy bezpośredniej ochronie przewozów morskich realizowanych przez duńskie przedsiębiorstwa, w tym przede wszystkim fizycznej obronie duńskich jednostek handlowych przed wszelkimi formami zbrojnej napaści w regionach wysokiego ryzyka.

Za kluczowy cel podejmowanych przez władze Danii działań w ramach strategii obowiązującej w latach 2015–2018 oraz 2019–2022 uznano wzmacnianie bezpieczeństwa morskiego, w tym ochronę swobody żeglugi duńskich jednostek handlowych oraz zabezpieczenie tychże jednostek przed wszelkimi przejawami fizycznej, zbrojnej napaści w obrębie akwenów, gdzie koncentrują się interesy duńskiej gospodarki i duńskich armatorów. Ponieważ piractwo morskie oraz zbrojny rabunek na morzu mają charakter zagrożeń międzynarodowych, wręcz globalnych, zdaniem władz w Kopenhadze odpowiedzialność za prewencję

i przeciwdziałanie temu zjawisku spoczywa również na Królestwie Danii. Piractwo morskie w sposób bezpośredni i pośredni uderza w swobodę żeglugi, bezpieczeństwo transportu morskiego, czyli *de facto* destabilizuje funkcjonowanie globalnego systemu międzynarodowej wymiany handlowej. Bezprawna przemoc na morzu nie tylko przyczynia się do zakłócenia wolnego, nieprzerwanego przepływu dóbr i towarów. Towarzyszą jej bowiem zazwyczaj procesy destabilizacji na lądzie, takie jak upadek instytucji państwowych, wzrost zagrożeń militarnych i niemilitarnych dla bezpieczeństwa wewnętrznego państw, których obszary stanowią lądową bazę dla morskiej aktywności piratów. Należy przy tym podkreślić, ponieważ jednostki duńskich armatorów transportują każdego roku materiały, dobra i towary, których wartość stanowi średnio 10 procent światowej wymiany handlowej rocznie, że współczesne zagrożenie piractwem morskim jest dla państwa duńskiego oraz duńskiej gospodarki zagrożeniem o charakterze fundamentalnym, ma wręcz znaczenie żywotne.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na ważny aspekt prawny udziału Danii w przedsięwzięciach zmierzających do zwalczania piractwa morskiego oraz rabunku morskiego na wodach oblewających wybrzeże państw Zatoki Gwinejskiej. Większość nielegalnych aktów przemocy zbrojnej, które dokonywane są w tym regionie, odbywa się w granicach wód terytorialnych, czyli wyłącznej jurysdykcji państw afrykańskich. Oznacza to, że to właśnie państwa regionu są uprawnione do przeciwdziałania takim aktom i zobowiązane do ich zwalczania.

Systematycznie wdrażane i obowiązujące w kolejnych latach strategie przeciwdziałania piractwu morskiemu służą w założeniu realizacji następujących celów:

1. Zwalczaniu piractwa morskiego oraz wszelkich form zbrojnej napaści i rabunku na morzu w skali międzynarodowej.
2. Stwarzaniu dogodnych warunków do udziału Danii (jej służb, sił) w wielonarodowych przedsięwzięciach, przyczyniających się do wzrostu poziomu bezpieczeństwa morskiego w regionach i akwenach o szczególnym znaczeniu dla duńskich interesów morskich.
3. Inicjowaniu przez poszczególne resorty rządowe oraz siły zbrojne regionalnej współpracy w zakresie bezpieczeństwa morskiego, zwłaszcza w relacjach z wybranymi państwami Afryki.
4. Podtrzymaniu wysokiej skuteczności działań zbrojnych i politycznych, przyczyniających się do zwalczania aktywności piratów na wodach

oblewających Róg Afryki, a także szerzej – wybrzeża Afryki Wschodniej oraz Afryki Zachodniej (Zatoki Gwinejskiej).

5. Właściwemu, kompleksowemu i zintegrowanemu wykorzystaniu instrumentów militarnych w poszczególnych regionach Afryki i w relacjach z państwami tego kontynentu. Ten stan rzeczy osiągnąć ma być poprzez między innymi: zaangażowanie duńskiego personelu wojskowego w formie interwencji zbrojnych lub zamorskiej dyslokacji sił, użycie okrętów bojowych oraz wsparcia z zasobów sił morskich, wykorzystania w działaniach na zamorskich teatrach operacyjnych środków powietrznych w postaci śmigłowców i morskich samolotów patrolowych, prowadzenie przedsięwzięć szkoleniowych we współpracy z partnerami afrykańskimi, inicjowanie programów dwustronnych i wielostronnych w obrębie systemów obronnych państw partnerskich, mających na celu rozwój ich zdolności operacyjnych i potencjału bojowego sił zbrojnych w ramach *Military Capacity Building*.
6. Przyczynianiu się do rozwoju w państwach partnerskich sił, struktur, kompetencji i zdolności w takim zakresie i kierunku, aby w długoterminowej perspektywie państwa regionu dotknięte zjawiskiem piractwa morskiego zyskały potencjał do ochrony własnych wód terytorialnych oraz likwidowania zagrożeń dla bezpieczeństwa morskiego występujących w ich granicach.
7. Udzielaniu efektywnej pomocy (wsparcia) wybranym państwom położonym w obrębie Zatoki Gwinejskiej w celu możliwie szybkiego zbudowania lokalnych i krajowych systemów zarządzania bezpieczeństwem morskim oraz pozyskania przez nie narzędzi do zwalczania wszelkich przejawów zagrożeń dla swobody żeglugi na tym akwenie.
8. Poszukiwaniu praktycznych rozwiązań i mechanizmów na gruncie prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowego prawa morskiego, które pozwoliłyby jeszcze efektywniej zwalczać zjawisko piractwa morskiego.
9. Opracowaniu i wdrożeniu wielostronnych, ujednoczonych wytycznych i zaleceń (w tym praw i obowiązków) dla armatorów oraz załóg statków w odniesieniu do wszelkich aspektów sytuacji związanych z próbą przejęcia jednostki poprzez akt piractwa lub wejścia na jej pokład przez piratów w celu rabunku, w tym także reguł postępowania w przypadku przejęcia jednostki morskiej i załogi jako zakładników dla okupu.

10. Promowaniu w relacjach międzyrządowych duńskich doświadczeń i przynoszących pozytywne rezultaty rozwiązań dotyczących ochrony jednostek morskich w warunkach zagrożenia piractwem (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2015, s. 12–18).

Można zatem postawić tezę, że duńska strategia zapobiegania aktom piractwa oraz zwalczania aktywności grup pirackich w obrębie akwenów o szczególnym, żywotnym znaczeniu dla interesów państwa duńskiego oraz duńskiej gospodarki polega na równoczesnej realizacji różnorodnych aktywności i przedsięwzięć na czterech płaszczyznach oddziaływania:

1. Ochronie morskich przewozów transportowych, handlowych, realizowanych zarówno przez armatorów z Danii, jak i innych państw. Oprócz zapewnienia bezpieczeństwa jednostkom morskim oraz transportowanym przez nie towarom czy surowcom, sprawą o kluczowym znaczeniu w tym kontekście było zapewnienie bezpieczeństwa załogom statków. Chodziło o odstraszanie piratów poprzez stałą obecność wojskową oraz podejmowanie aktywności prewencyjnej, polegającej na ograniczeniu swobody przemieszczania się jednostek pirackich w danym rejonie.
2. Bezpośrednim, czynnym eliminowaniu piratów (zgodnie z obowiązującym prawem krajowym i międzynarodowym) oraz wykorzystywanych przez nich w zbrojnych napaściach łodzi czy większych jednostek. Cel ten możliwy był do osiągnięcia zarówno poprzez wykorzystywanie sił i środków wojskowych do odparcia próby wtargnięcia na jednostkę handlową, jak i działania o charakterze wyprzedzającym, polegające między innymi na poszukiwaniu i przejmowaniu łodzi pirackich przygotowujących się do ataku lub byłych jednostek rybackich wykorzystywanych przez grupy pirackie do koordynowania i zabezpieczania działań oraz kierowania poszczególnymi atakami.
3. Udzielaniu bezpośredniej pomocy koncepcyjnej, organizacyjnej, sprzętowej, szkoleniowej dla państw dotkniętych zjawiskiem piractwa oraz współdziałaniu z ich siłami zbrojnymi, formacjami policyjnymi, służbami kontroli i ochrony granic, w celu stworzenia sprawnie funkcjonujących, właściwie kierowanych i odpowiednio zarządzanych zdolności i aktywów w zakresie: krajowych i regionalnych systemów i podsystemów ochrony granic (przede wszystkim granic morskich), struktur obronnych państw partnerskich, mechanizmów reagowania kryzysowego oraz

mechanizmów przeciwdziałania szerokiemu spektrum współczesnych zagrożeń o charakterze militarnym poniżej progu wojny (hybrydowych, asymetrycznych) oraz o charakterze niemilitarnym.

4. Inicjowaniu oraz aktywnym wspieraniu rozwoju regionalnych i międzynarodowych struktur kooperacyjnych w zakresie planowania i kierowania (na płaszczyźnie politycznej i wojskowej) oraz wielonarodowych, wielostronnych mechanizmów współdziałania (także polityczno-wojskowego), których istnienie i funkcjonowanie przyczyni się do zbudowania sprawnie zarządzanego i skutecznie funkcjonującego systemu przeciwdziałania zjawiska piractwa i zwalczania jego przejawów w skali kontynentu afrykańskiego (Larsen i Nissen, 2017, s. 18–23).

W świetle rekomendacji i koncepcji strategicznych obowiązujących od roku 2015 nakreślić możemy współcześnie cztery priorytetowe obszary zaangażowania duńskich sił zbrojnych w przeciwdziałanie piractwu morskiemu oraz zwalczanie jego przejawów na wodach oblewających Afrykę. Ich wspólną cechą jest przyjęcie założenia, że poprzez różnorodne formy działań z zakresu międzynarodowych stosunków wojskowych oraz poprzez efektywne oddziaływanie na przedsięwzięcia inicjowane w obrębie systemów obronnych i systemów bezpieczeństwa niemilitarnego w państwach partnerskich, Dania odgrywać może szczególnie ważną rolę w budowie afrykańskiego systemu bezpieczeństwa morskiego. Odnotować należy systematyczny wzrost nakładów na programy współpracy dwustronnej i wielostronnej w dziedzinie bezpieczeństwa morskiego, które inicjowane są przez stronę duńską w regionie Zatoki Gwinejskiej. W 2018 roku w ramach specjalnego budżetu przeznaczonego na działania stabilizacyjne i współpracę w dziedzinie bezpieczeństwa (o nazwie *The Peace and Stabilisation Fund*) rząd Danii przeznaczył na współpracę z partnerami w Zatoce kwotę 6,2 mln koron duńskich (DKK), co odpowiada milionowi dolarów amerykańskich (The Whole-of-Government Steering Committee, 2018, s. 5). W kolejnych latach nakłady władz duńskich na współpracę w dziedzinie bezpieczeństwa z państwami regionu (przede wszystkim Ghany, Nigerii i Kamerunu) zostały utrzymane na niemal identycznym poziomie (*Gulf of Guinea Maritime Security Programme, 2019 –2021*). Cztery priorytetowe obszary duńskiego wsparcia dla budowy zdolności i zasobów (przede wszystkim wojskowych) wyznaczone zostały w następujący sposób:

1. Duńskie siły zbrojne, operujące w regionach zagrożonych piractwem

morskim lub dyslokowane w państwach prowadzących operacje morskie wymierzone w piratów, powinny wspierać podmioty bezpieczeństwa zaangażowane w walkę z tym zagrożeniem (formacje wojskowe, ośrodki dowodzenia, struktury ministerialne, centra operacji morskich) poprzez przekazywanie krytycznych informacji niezbędnych do planowania i realizacji poszczególnych operacji. Powinny także uczestniczyć aktywnie w planowaniu, organizowaniu oraz inicjowaniu lokalnych bądź regionalnych antypirackich operacji połączonych, w których uczestniczyć będą siły i środki wydzielone przez różne rodzaje sił zbrojnych reprezentujące różne państwa.

2. Duńskie siły zbrojne przyczyniać się powinny do rozwoju w afrykańskich państwach partnerskich efektywnych systemów zarządzania akwenami morskimi oraz systemów ochrony i obrony akwenów morskich przed wszelkiego typu zagrożeniami o charakterze militarnym i niemilitarnym. Dążyć należy do stworzenia w tych państwach nowoczesnych rozwiązań, procedur, mechanizmów (oczywiście funkcjonujących w odpowiednich ramach organizacyjnych i strukturalnych i odpowiednio zabezpieczonych pod względem środków technicznych i sprzętu), które pozwalałyby przede wszystkim na nadzór obszarów morskich państw, ich monitorowanie i kontrolowanie oraz prowadzenie adekwatnie do aktualnych zagrożeń działań ochronnych i obronnych.
3. W odniesieniu do Somalii oczekiwano dalszego udziału przedstawicieli państwa duńskiego (nie tylko personelu wojskowego) w realizowanych przez wspólnotę międzynarodową z udziałem lokalnych podmiotów przedsięwzięciach, związanych z budowaniem od podstaw instytucji i mechanizmów bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego oraz służb i formacji ochrony granic (w tym granic morskich).
4. W przypadku zarówno regionu Rogu Afryki, jak i regionu Zatoki Gwinejskiej (Afryki Zachodniej), duńskie zaangażowanie przyczyniać się także powinno do likwidowania przesłanek natury ekonomicznej, społecznej, kulturowej, które tworzą właściwe warunki i podstawę do rozwoju grup pirackich, choćby poprzez wysoką liczbę chętnych do udziału w tym przestępczym procederze, czy społeczną akceptację, a wręcz poparcie dla nielegalnych zbrojnych napaści na jednostki morskie (Larsen i Nissen, 2018, s. 31–42).

Można zatem przyjąć, że duńska obecność wojskowa w rejonie Rogu Afryki oraz Zatoki Gwinejskiej (we wszelkich jej przejawach i formach) służy realizacji następujących celów o żywotnym znaczeniu dla duńskich interesów politycznych, bezpieczeństwa oraz ekonomicznych:

1. Zagwarantowaniu swobody transportu morskiego oraz zapewnieniu wolności żeglugi w miejscach zagrożonych atakami piratów.
2. Ochronie duńskich interesów ekonomicznych, przede wszystkim duńskich interesów morskich realizowanych między innymi przez jednostki należące do armatorów z Danii i żeglujące pod duńską banderą, w relacjach z wybranymi państwami Afryki, szczególnie ważnymi z powodów geopolitycznych, geostrategicznych czy gospodarczych (np. w kontekście pozyskiwania bogactw naturalnych, surowców mineralnych czy nośników energii), oraz w innych regionach świata, mających istotne znaczenie dla sprawnego funkcjonowania transportu morskiego zarządzanego przez duńskie przedsiębiorstwa oraz dla bezpieczeństwa i terminowości przewozów morskich wykonywanych przez duńskich armatorów.
3. Zapewnieniu bezpośredniej, fizycznej ochrony jednostkom należącym do duńskich armatorów, kursujących pod duńską banderą oraz ich załogom.
4. Redukowaniu ryzyka zaistnienia aktów piractwa i przestępczości na morzu w rejonie Rogu Afryki i Zatoki Gwinejskiej oraz zmniejszaniu poziomu zagrożenia aktami piractwa poprzez osłabianie możliwości działania zbrojnych grup operujących w zagrożonych akwenach z terytorium państw Afryki Wschodniej oraz Afryki Zachodniej.
5. Wnoszeniu istotnego wkładu do odbudowy narodowych systemów zarządzania bezpieczeństwem morskim oraz systemów zwalczania zagrożeń występujących w państwowych obszarach morskich w państwach Rogu Afryki oraz regionu Zatoki Gwinejskiej (Larsen i Nissen, 2017, s. 47–54).

Podsumowanie

W relacjach z państwami Afryki Zachodniej – Zatoki Gwinejskiej władze duńskie zdecydowały się skupić swoje działania o charakterze pomocy wojskowej oraz dwustronnej i wielostronnej współpracy z państwami partnerskimi przede wszystkim na wspieraniu rozbudowy i rozwoju systemów obronnych oraz środków militarnych państw afrykańskich wykorzystywanych do zwalczania piractwa

morskiego i rabunku na morzu. Duńska pomoc dla partnerów afrykańskich służy w pierwszej kolejności organizowaniu dobrze funkcjonujących podsystemów kierowania obronnością. Przyczynia się równocześnie do rozwoju podsystemów militarnych i wojsk wybranych państw, czyli przywracania ich siłom zbrojnym możliwości operacyjnych, odpowiadających przypisanym do nich doktrynalnie funkcjom i realizowanym przez nie szczegółowym zadaniom o bojowym i niebojowym charakterze. Zgodnie z zapisami strategii realizowanej w latach 2019–2022 państwo duńskie (korzystając z instrumentów wojskowych oraz oddziaływania cywilnego) zobowiązało się aktywnie uczestniczyć w odbudowie w państwach partnerskich zdolności do zarządzania kryzysowego zarówno w przypadku wystąpienia zagrożeń o charakterze zbrojnym i wojennym, jak i zaistnienia zagrożeń niewojennych, lecz związanych z nieuprawnionym, nielegalnym użyciem siły (w formie działań hybrydowych, asymetrycznych, terrorystycznych, aktów przestępczych na większą skalę). W kontekście przeciwdziałania piractwu morskiemu oraz zwalczania jego przejawów wsparcie i pomoc duńskich sił zbrojnych czy duńskich agend i służb bezpieczeństwa jest nakierowana w pierwszej kolejności na rozwijanie mechanizmów i procedur zapobiegania aktom piractwa oraz przestępczości na morzu, a ponadto tworzenie mechanizmów i procedur reagowania na sytuacje kryzysowe na morzu i likwidowania skutków zaistniałych zdarzeń czy też zagrożeń.

Można zatem stwierdzić, że działania państwa duńskiego na rzecz rozwoju potencjałów obronnych oraz zdolności działań antykryzysowych w relacjach z partnerskimi państwami Afryki obejmować mogą zgodnie z wytycznymi doktrynalnymi między innymi:

1. Przedsięwzięcia mające na celu odtworzenie zasobów sprzętowych oraz urządzeń i infrastruktury technicznej niezbędnych do skutecznego przeciwdziałania aktom piractwa morskiego.
2. Przedsięwzięcia mające na celu przywrócenie zdolności reagowania na zagrożenia poprzez szkolenie personelu, doskonalenie umiejętności taktycznych oraz wypracowywanie stałych procedur operacyjnych.
3. Przedsięwzięcia mające na celu wypracowanie funkcjonalnych koncepcji oraz planów zintegrowanych działań (z udziałem komponentów wojskowych i niewojskowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo morskie) w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej.
4. Przedsięwzięcia mające na celu inicjowanie i organizowanie wielostronnych,

funkcjonalnych i instytucjonalnych płaszczyzn współpracy między poszczególnymi komponentami systemów bezpieczeństwa wybranych państw afrykańskich (w tym elementów – podsystemów systemów bezpieczeństwa morskiego) w celu integracji i koordynacji działań różnorodnych formacji, służb, agend zaangażowanych w zwalczanie piractwa na morzu.

Należy także zaznaczyć, iż przedstawiciele państwa duńskiego aktywnie uczestniczą w kilku najważniejszych instytucjonalnych przedsięwzięciach kooperacyjnych o charakterze międzynarodowym, których celem jest wzmocnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa w regionie Afryki Zachodniej, takich jak np. strategia Unii Europejskiej na rzecz Zatoki Gwinejskiej, czy Grupa Przyjaciół Zatoki Gwinejskiej (ang. *Friends of the Gulf of Guinea Group*).

Bibliografia

- Den Interministerielle Samtaenkingsstyregruppe. (2019). *For en mere stabil og fredelig verden*. Dostęp: <https://um.dk/~media/um/danish-site/documents/udenrigspolitik/fsf%2arsra ppor t%202019.pdf?la=da> [09.10.2020].
- Gulf of Guinea Maritime Security Programme 2019–2021*. (2019). Dostęp: http://www.danida-publikationer.dk/Navigering/Emnemenue_da/lande/Afrika.aspx [13.11.2020].
- Internationale operationer i Fokus*. (2006). Copenhagen: Forsvarsakademiet.
- Larsen, J. i Nissen, Ch. (2017). *Learning from Danish Counter-Piracy off the Coast of Somalia*. (DIIS Report, Vol. 10). Copenhagen: Danish Institute for International Studies. Dostęp: https://pure.diiis.dk/ws/files/1236845/Report_10_Somalia_piracy_WEB.pdf [11.11.2020].
- Larsen, J. i Nissen, Ch. (2018). *Denmark as a New Security Actor in the Gulf of Guinea. Reconciling International Priorities with Local Needs*. (DIIS Report, Vol. 08). Copenhagen: Danish Institute for International Studies. Dostęp: https://pure.diiis.dk/ws/files/2614111/Report_08_Gulf_of_Guinea_WEB.pdf [11.11.2020].
- Ministry of Defence of Denmark. (2004). *Danish Armed Forces. International Perspectives*. Dostęp: <https://www.yumpu.com/en/document/read/49222688/danish-armed-forces-international-perspectives> [10.11.2020].
- Ministry of Defence of Denmark. (2009). *Danish Defence Global Engagement. Report by the Danish Defence Commission 2008*. Dostęp: https://fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/forlig/-summary-report_danish_defence_commission_june2009-.pdf [10.11.2020].
- Ministry of Foreign Affairs of Denmark. (2010). *Peace and Stabilisation. Denmark's Policy towards Fragile States 2010–2015*. Dostęp: http://www.netpublikationer.dk/um/10916/pdf/Peace_and_stabilisation.pdf [11.10.2020].
- Ministry of Foreign Affairs of Denmark. (2013). *Denmark's Integrated Stabilisation Engagement in Fragile and Conflict – Affected Areas of the World*. Dostęp: http://danida-publikationer.dk/upload/microsites/um/ebooks/stabiliseringspolitik_uk_web.pdf [09.10.2020].

- Ministry of Foreign Affairs of Denmark. (2015). *Strategy for Danish Measures against Piracy and Armed Robbery at Sea 2015–2018*. Dostęp: <https://um.dk/~media/um/danish-site/documents/udenrigspolitik/strategy%20for%20the%20danish%20measures%20against%20piracy%20and%20armed%20robbery%20at%20sea.pdf> [10.10.2020].
- Ministry of Foreign Affairs of Denmark. (2017). *Foreign and Security Policy Strategy 2017–2018*. Dostęp: [https://um.dk/~media/um/english-site/documents/news/publikation_udenrigsministeriet_uk_01%20\(002\).pdf?la=en](https://um.dk/~media/um/english-site/documents/news/publikation_udenrigsministeriet_uk_01%20(002).pdf?la=en) [08.10.2020].
- Ministry of Foreign Affairs of Denmark. (2018a). *Foreign and Security Policy Strategy 2019–2020*. Dostęp: <https://um.dk/en/news/newsdisplaypage/?newsid=01fc577b-6bf2-4fd7-8572-5af0534cf599> [11.10.2020].
- Ministry of Foreign Affairs of Denmark. (2018b). *Priority Paper for the Danish Efforts to Combat Piracy and other Types of Maritime Crime 2019–2022*. Dostęp: https://um.dk/~media/um/danish-site/documents/udenrigspolitik/prioritetspapir_pirateri_uk_hi.pdf [11.10.2020].
- The Whole-of-Government Steering Committee (2018). *The Peace and Stabilisation Fund. Annual Report. Denmark's Integrated Peace and Stabilisation Engagements 2018*. Dostęp: <https://um.dk/~media/um/danish-site/documents/udenrigspolitik/fred-sikkerhed-og-retsorden/fsf%20rsrapport%202018%20eng.pdf> [11.10.2020].